

Jacek POKLADECKI

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Globalizacja a europejski samorząd terytorialny

Streszczenie: Procesy globalizacyjne, szczególnie nasilone na przełomie XX i XXI wieku, mające głównie charakter gospodarczy i kulturowy, wywierały i wywierają istotny wpływ na funkcjonowanie państw demokratycznych, w tym także na władze lokalne, co wiąże się z dynamicznie zachodzącymi zmianami w ich otoczeniu. Załamanie się modelu państwa opiekuńczego postawiło przed samorządem terytorialnym w Europie nowe wyzwania. W praktyce w wielu państwach europejskich oznaczało to podjęcie reform zmierzających do dewolucji państwa, której osią jest upodmiotowienie społeczności terytorialnych. Głównym efektem globalizacji w obszarze europejskiego samorządu terytorialnego, obok reform struktury przestrzennej oraz zmian instytucjonalnych, jest poszukiwanie adekwatnych systemów zarządzania administracją publiczną, co zawiera się w dwóch procesach: urynkowaniu działalności publicznej oraz dążeniu do jej uspołecznienia.

Słowa kluczowe: globalizacja, samorząd terytorialny, Europa, dewolucja, reformy

Globalizacja należy do pojęć, które na przełomie XX i XXI wieku zrobiły zawrotną karierę. Jest ona zarówno pojęciem teoretycznym stosowanym w wielu dyscyplinach nauki, jak i hasłem politycznym i ideologicznym, mobilizującym zwolenników i oponentów do określonych działań politycznych (Giddens, 2006, s. 81–85, 93–96; Urbański, 2002; Wejkszner, 2003; Pawlik, 2003). Globalizacja to termin bardzo szeroki i wieloaspektowy, a tym samym niezwykle pojemny (Szymański, 2001; Wallas, 2003). Stąd procesy globalizacyjne interpretowane są z perspektywy różnych dyscyplin naukowych i z zastosowaniem wielu podejść badawczych. Nie da się ukryć, że w większości z tych koncepcji globalizacji wskazuje się na jej ekonomiczne aspekty (Zorska, 1999; Dembiński, 2001). Przedstawianie globalizacji tylko jako zjawiska ekonomicznego jest jednak zbyt daleko idącym uproszczeniem, bowiem jest ona wypadkową procesów gospodarczych, politycznych, kulturowych i społecznych (Starosta, 2001, s. 41–64; Giddens, 2006, s. 75–80; Pietrasik, 2003).

Przy tak szerokiej wieloznaczności pojęcia należy zgodzić się z Zygmuntem Baumanem (2000, s. 72), że „globalizacja to, co się dzieje z nami wszystkimi”.

Szukanie początków procesów globalizacyjnych wydaje się być działaniem bezpłodnym, bowiem globalizacja jest zapewne nową jakością w gospodarowaniu zasobami świata, w komunikacji międzyludzkiej, w kulturze, w stosunkach społecznych i politycznych, ale też jest konsekwencją zjawisk i procesów ujawniających się dużo wcześniej (Adamczyk, 2003, s. 202–203; Deszczyński, 2011). W tym przypadku należy wyraźnie wskazać na jej nierozłączny związek z kapitalistycznym sposobem gospodarowania i cywilizacją zachodnią. Niewątpliwie globalizacja, która przejawiała się przede wszystkim w sferze gospodarczej i technologicznej jest określoną fazą rozwojową kapitalizmu (Tarnawski, 2001). Janusz Sztumski (2003, s. 13) uważa nawet, że jest to najwyższe stadium rozwoju kapitalizmu.

Istotnym elementem globalizacji jest to, że w efekcie rewolucji komunikacyjnej i informacyjnej wymiana międzykulturowa znacznie się nasiliła. Decydującą rolę w tej wymianie odgrywają wzory, wartości i normy związane z konkretnymi interesami ekonomicznymi państw zachodnich. Proces ten nie jest niczym nowym, towarzyszy cały czas rozwojowi kapitalizmu, ale we współczesnych warunkach nabrał, ze względu na dynamiczny rozwój mediów, a szczególnie mediów elektronicznych, nowych cech jakościowych. Z powodu roli jaką we współczesnej gospodarce światowej odgrywają Stany Zjednoczone globalizacja w wymiarze kulturowym często przybiera postać „amerykanizacji” czy nawet, jak to się określa, „macdonaldyzacji” (Ritzer, 1997). Zachód w wyraźnie większym stopniu niż inne cywilizacje wykasuje poczucie posłannictwa oraz tworzenia uniwersalnych wartości i norm, a co najważniejsze dysponuje ze względu na swą przewagę ekonomiczną i technologiczną większymi możliwościami ich propagowania. Egocentryzm zachodniej cywilizacji wyraża się w przekonaniu, że tylko ona może ewoluować, zaś inne cywilizacje traktuje się tylko w kategoriach partykularyzmów i zacofania. Chociaż uważa się, że siła zachodniej cywilizacji wynika z otwartości na obce wpływy i gotowości do korzystania z osiągnięć innych cywilizacji oraz, że efektem globalizacji jest wzrastająca wielokulturowość społeczeństw, to typowy dla procesów globalizacyjnych niekontrolowany napływ kapitału oraz wytworów materialnych i duchowych tej cywilizacji rodzi groźbę uzależniania i wpływa destrukcyjnie na lokalne kultury, czego nieuniknioną konsekwencją jest opór społeczności, szczególnie

mieszczących się poza cywilizacją zachodnią i chęć obrony własnej odmienności. W ten sposób powstaje konflikt o podłożu kulturowym z innymi cywilizacjami – przede wszystkim z islamem – przekonanym także o wyższości swoich kultur i wartości (Barber, 1997; Huntington, 1998; Starosta, 2001, s. 53–60; Polak, 2003, s. 27–29; Appardurai, 2005; Malendowski, 2003).

Globalizacja pozostaje w szczególnej racji z lokalnością, co często określa się jako glocalizację (Bauman, 1997; Yuichi, 2005, s. 208). Z jednej strony globalizacja gospodarki wpływa wyraźnie na zróżnicowanie konkurencyjności poszczególnych obszarów i zamieszkujących je społeczności (Starosta, 2001; Bauman, 2000, s. 7), a w aspekcie kulturowym przyczynia się do dezintegracji wspólnot lokalnych czy regionalnych (Appardurai, 2005; Barczyk, 2001, s. 142). Z drugiej zaś strony wyraźny renesans przeżywa lokalizm, który polega na dążeniu tych wspólnot do osiągnięcia wysokiego stopnia samostanowienia, co staje się tendencją globalną (Barański, Stolarczyk, 2003). Może się to wyrażać w większej aktywności wspólnot lokalnych czy regionalnych, dążeniu do decentralizacji i wzrostu samorządności, odwoływaniu się do własnych korzeni kulturowych, historii, tradycji i wspólnoty interesów oraz w buntach mniejszości sfrustrowanych poczuciem marginalizacji lub wykluczenia. Jak pisze Bauman (2000, s. 6–7): „Kiedy biznes, finanse i handel nabierają wymiaru planetarnego, a przepływ informacji odbywa się na skalę ogólnoświatową, zaczyna działać proces lokalizacji, który zmierza do precyzyjnego zdefiniowania przestrzeni i osadzenia jej w miejscu”. Ludzie nie chcą się pogodzić z tym, że w „zglobalizowanym świecie lokalność jest oznaką społecznego upośledzenia”.

Wobec tych tendencji: globalizacji i oddolnej dezintegracji organizacji państwowej, współczesne państwa są zmuszone poddać się samoograniczeniu na dwóch płaszczyznach: zrezygnować z części swoich kompetencji na rzecz układów międzynarodowych oraz przekazywać część swoich uprawnień społecznościom lokalnym (Osiński, 2001).

Mając powyższe na względzie i traktując globalizację jako nową jakość, ale zakorzenioną w trendach rozwojowych kapitalizmu można podjąć próbę określenia wpływu procesów globalizacyjnych na funkcjonowanie samorządu terytorialnego.

Nowożytny samorząd terytorialny, jako forma władzy lokalnej uwzględniająca zarówno aspiracje społeczności lokalnych do zarządzania swoimi sprawami, jak i potrzeby władzy państwowej, stał się nierozłącznym elementem państwa demokratycznego będącego efektem rewo-

lucji przemysłowej. Niezależnie od długotrwałego kształtowania się tej formy państwowej, uwikłań historycznych (co czasami znajdowało wyraz w systemach totalitarnych), warunków kulturowych i politycznych, co przybierało postać tzw. modeli samorządu terytorialnego (Izdebski, Kulesza, 1998, s. 29–66, 189–197; Rajca, 2010, s. 14–17), stał się on immanentnym elementem państwa demokratycznego. Truizmem w tym momencie jest stwierdzenie, że państwo także traktowane jest jako wzorzec politycznego funkcjonowania społeczeństw, co nie da się ukryć, zawiera w sobie myślenie globalistyczne.

Kształtujące się pod koniec XVIII wieku, w zróżnicowanych i zmieniających się warunkach historycznych, geograficznych i kulturowych (Stany Zjednoczone Ameryki Północnej, Anglia, Francja) rozwiązania ustrojowe samorządu terytorialnego nie miały ze względu na swoją specyfikę szans nabrania cech rozwiązań uniwersalnych. W przypadku Francji powstała w okresie Wielkiej Rewolucji koncepcja „wolnej gminy”, traktowanej na wzór praw naturalnych jednostki, po anarchizacji systemu władzy lokalnej w latach 1789–1791, przybrała postać koncepcji li tylko politycznej, uzasadniającej po dziś dzień potrzebę samorządności społeczności lokalnych. W tej sytuacji w odniesieniu do Europy kontynentalnej wzorcem uniwersalnym stał się pruski model samorządu terytorialnego zapoczątkowany reformami Karla von Steina w 1808 r. Model ten, zakładający przyznanie przez państwo korporacji terytorialnej (prawnie ustanowionemu związkowi ludzi zamieszkujących dane terytorium) określonych praw samorządowych, ewoluował w ciągu XIX wieku w kierunku koncepcji udziału społeczeństwa w sprawowaniu administracji państwowej, tzw. państwowej teorii samorządu; teorii, która legła u podstaw instytucji współczesnego samorządu terytorialnego. Stopniowo koncepcja ta była urzeczywistniona w poszczególnych państwach europejskich, z uwzględnieniem ich tradycji kulturowych i narodowych i po dziś dzień kształtuje ona system zarządu lokalnego w Europie.

Wiek XX, wraz z koszmarem I wojny światowej, przyniósł ideologiczną i polityczną krytykę systemów demokratycznych, co w niektórych państwach europejskich znalazło wyraz w ukształtowaniu się systemów totalitarnych czy autokratycznych. W ramach tych systemów samorząd lokalny jako forma władzy terytorialnej nie miał prawa bytu lub został znacznie ograniczony. Sytuacja świata po II wojnie światowej przez ponad pół wieku zdominowana została przez współzawodnictwo i konflikt dwóch systemów politycznych i gospodarczych. W obszarze tej dwubiegunowości wystąpiła z jednej strony swego rodzaju „socjalistyczna glo-

balizacja”, znajdującą wyraz w uniformizacji organizowania produkcji, wymiany, sposobów życia, a przede wszystkim organizacji politycznej społeczeństw. W interesującej nas dziedzinie przybrało to postać ustrojową rad narodowych (ludowych), traktowanych jako element jednolitego systemu władzy w państwie. Z drugiej strony wzrost znaczenia strategicznego, politycznego i gospodarczego USA powodował, że życie społeczne w państwach rozwiniętego kapitalizmu w wielu fragmentach ulegało wpływom tzw. amerykańizmu i to niezależnie od różnych historycznych tradycji np. europejskich czy dalekowschodniej Azji.

Odpowiedzią na dominację amerykańską w gospodarce i polityce światowej stała się koncepcja integracji europejskiej, z którą wiąże się ujawniana wraz z postępami na drodze tej integracji ograniczoność państw narodowych. Należy zauważyć, że regionalne procesy integracyjne przyspieszają osiąganie efektów ekonomicznych będących rezultatem globalizacji, stąd integracja w ramach Unii Europejskiej, szczególnie w odniesieniu do nowych państw członkowskich, ułatwia włączanie się do procesów globalizacyjnych. Integracja regionalna (europejska) jak i globalizacja są więc zjawiskami bardziej komplementarnymi niż konkurencyjnymi względem siebie (Gwiazda, 2000).

Postępująca globalizacja miała także istotny wpływ na zmiany dokonujące się w strukturze sprawowania władzy wewnątrz państw wysoko rozwiniętego kapitalizmu, w których etatyzacja i centralizacja osiągnęła w II połowie XX stulecia najwyższy poziom w dotychczasowych dziejach. Wówczas to też w wielu państwach Europy Zachodniej, a także w USA, pojawiły się zjawiska świadczące o kryzysie instytucji samorządu terytorialnego, na co odpowiedzią były podejmowane działania o charakterze reformacyjnym, mieszczące się m.in. w ramach urzeczywistnienia doktryny „państwa dobrobytu” (welfare state). Pośrednia demokracja parlamentarna, oparta na wolnych wyborach i zasadzie reprezentacji stanowiła instytucjonalną formę zapewnienia obywatelom kontroli nad funkcjonowaniem aparatu państwowego i gwarancji przestrzegania ich praw i swobód. Ta postać demokracji zaczęła jednak tracić mandat zaufania społecznego wraz z zaawansowaniem rozwoju społeczeństw w erze postindustrialnej, gdyż ujawniła coraz więcej dysfunkcji i nieefektywności. Kryzys legitymizacji demokracji pośredniej, opartej na delegowaniu mandatu do decydowania strukturom partii politycznych, objawiony kontestacją lat sześćdziesiątych i siedemdziesiątych wywołał potrzebę poszukiwania alternatywnych dróg realizowania podstawowych wartości społecznych (Giddens, 2001).

Przełom lat 70-tych i 80-tych XX w. przyniósł załamanie się modelu państwa opiekuńczego, co przy pojawieniu się nowych wyzwań rodziło konieczność dalszych reform (Swianiewicz, 1992). W rezultacie zasadniczej krytyki funkcjonowania ładu społecznego opartego na dominacji scentralizowanego państwa i jego aparatu, nastąpił zwrot ku wspólnotowości jako zasadzie organizującej życie społeczne, legitymizującej istnienie i uprawnienia władzy publicznej, stwarzającej optymalną płaszczyznę rozwiązywania problemów gospodarczych i społecznych. Centrum tej orientacji stanowi zasada subsydiarności jako fundament konstruowania systemów politycznych. W praktyce w wielu państwach oznaczało to, podjęcie szeroko zakrojonych reform zmierzających do dewolucji państwa. Procesy te objęły przede wszystkim kraje wysokorozwinięte, a w szczególności państwa Unii Europejskiej. Wskutek upadku systemu socjalistycznego i wkroczenia przez kraje Europy Środkowej i Wschodniej na drogę transformacji tego typu reformy rozszerzyły się również na nie. Pozytywnym zjawiskiem w tym względzie była zachodząca po 1990 r. w krajach Europy Środkowo-Wschodniej (objętych wcześniej systemem tzw. realnego socjalizmu) restytucja samorządu terytorialnego, co rodziło jednak określone problemy dostosowawcze w ramach już istniejących struktur samorządowych (Niemcy) (Kaczmarek, 2005, s. 151–157), oraz potrzebę rozwijania i modernizacji samorządu w tych krajach, co nadal pozostaje aktualne (Pickvance, 1996; Wojnicki, 2012).

Wiele elementów dewolucyjnych przekształceń państwa poprzez programy międzynarodowej pomocy technicznej również przenosi się do azjatyckich i afrykańskich krajów słabo rozwiniętych, a także do tych krajów europejskich, które pozostają poza ramami Unii Europejskiej (Izdebski, Kulesza, 1998, s. 309–310; Hurska-Kowalczyk, 2011).

Dewolucja państwa przejawia się w postaci reform systemów rządzenia i administracji publicznej, które opierają się na dwóch podstawowych dyrektywach: dekoncentracji i decentralizacji funkcji. Osią tego procesu jest upodmiotowienie społeczności terytorialnych różnych szczebli: od małych lokalnych wspólnot po czasami wielkie zbiorowości subnarodowe, tworzące społeczeństwa regionów. Decentralizacja zadań publicznych powoduje konieczność tworzenia odpowiednich ram instytucjonalnych ich wykonywania w społecznościach, w których one są sytuowane (mogą one przyjmować postać rozwiązań autonomicznych lub samorządowych). Jedną z najpowszechniejszych form instytucjonalizacji władzy publicznej na szczeblu regionalnym i lokalnym jest samorząd terytorialny, co jest w Europie uznawane za obowiązkowy standard. Świad-

czy o tym uchwalona przez Radę Europy Europejska Karta Samorządu Lokalnego z 1985 r. Rozwój samorządności stał się tym samym antidotum na schorzenia i niesprawności demokracji na szczeblu narodowym. Pamiętać należy jednak o tym, że samorząd terytorialny sam z siebie nie jest gwarancją realizacji wartości i zasad, dla wypełnienia których jest on powołany. Paradoksalnie samorządność terytorialna nie jest pozbawiona tych samych zagrożeń, które dotyczą demokracji parlamentarnej i systemu rządzenia na szczeblu narodowym, a więc od korupcji i niekompetencji ludzi sprawujących urzędy publiczne, od preferowania interesów partykularnych, a także szeregu innych wynaturzeń, które mogą prowadzić do zanegowania publicznej misji instytucji samorządu (Gąciarz, 2004, s. 13; Hryniewicz, 2012).

Wśród przyczyn, które od przynajmniej czterdziestu pięciu lat, przyczyniają się do chronicznego już kryzysu administracji terenowej, co wywołuje konieczność jej nieustannej reformy, Hubert Izdebski (2006, s. 51–52) wymienia:

- a) polityzację samorządu terytorialnego, co odbiera mu znaczną część politycznej niezależności od szczebla centralnego;
- b) koncentrację kapitału w skali krajowej i globalnej, co ogranicza możliwości jednostek samorządu do kontroli znacznej części działalności gospodarki prowadzonej na ich terenie i uzyskiwania z tego tytułu wpływów podatkowych;
- c) postęp techniczny, który bardziej sprzyja centralizacji niż decentralizacji (choć może też służyć doskonaleniu administracji lokalnej).

Na przełomie XX i XXI wieku globalizacja, wraz z towarzyszącą jej urbanizacją, integracją europejską, rozwojem technologicznym i zmianami społecznymi w zakresie postaw, wartości i stylów życia przyczyniła się do znaczących zmian w zewnętrznym, społeczno-ekonomicznym, a także politycznym otoczeniu samorządu terytorialnego w państwach europejskich (Rajca, 2010, s. 321–326). J. Loughlin (2004, s. 22–24) wskazuje, że globalizacja przyczyniła się do:

- a) nadania publicznym działaniom charakteru prorynkowego i ukierunkowaniu ich bardziej na konkurencję, niż na solidarność i wyrównywanie terytorialnych dysproporcji;
- b) postrzegania rozwoju lokalnego i regionalnego bardziej w kategoriach czysto ekonomicznych lub finansowych, niż w wymiarze społecznym, kulturowym czy politycznym;
- c) „obywatelstwo” i „demokrację” zaczęto określać na różne sposoby, podkreślające elementy wyboru publicznego i konsumeryzmu;

- d) dominacji procesów ekonomicznych nad politycznymi, co pozbawia jednostki samorządu terytorialnego możliwości kontroli nad znaczną częścią działalności gospodarczej na ich terenie;
- e) nasilenia tendencji do społecznej fragmentacji i społecznego wykluczenia, co tworzy dodatkowe obciążenia dla władz lokalnych.

Wpływ powyższych uwarunkowań realizacji samorządności terytorialnej w Europie wzrósł wraz z narastaniem od 2007 r. kryzysu ekonomicznego, co stwarza nowe okoliczności przeobrażeń struktury samorządowej obecnie i w przyszłości. Wyciągając wnioski z dotychczas przeprowadzonych reform można spróbować określić ich przyszłe kierunki.

W pierwszej kolejności trzeba wskazać na reformy o charakterze przestrzennym, które wpływają jednak istotnie na relacje między rządem centralnym a jednostkami samorządu terytorialnego. Podstawową rolę odgrywają w tym względzie reformy o charakterze konsolidacyjnym polegające na łączeniu gmin lub innych jednostek samorządu w jednostki większe. Reformy takie zrealizowano w latach 1960 i 1970 w wielu państwach zachodnioeuropejskich (kraje skandynawskie, W. Brytania, Holandia, Austria, Niemcy), a na przełomie XX i XXI wieku w W. Brytanii, Danii, Niemczech i Grecji (Kaczmarek, 2005, s. 138–157, 161–184; Swianiewicz, 2009). Konsolidacja gmin nie jest procesem łatwym politycznie. Jej zwolennicy wskazują na argumenty ekonomiczne, związane z efektem skali, a przeciwnicy na argumenty polityczne związane z demokracją lokalną. Także w przypadku Polski wskazuje się na potrzebę tego typu reform, przy czym raczej należy się liczyć w tym względzie ze znacznym oporem. Szczególną formą konsolidacji gmin są realizowane i przewidywane do realizacji w przyszłości projekty związane z obszarami metropolitalnymi, które cieszą się znacznym poparciem Unii Europejskiej (Kaczmarek, 2005, s. 248–260; Nawrot, 2011). Przełamywaniu oporów związanych z konsolidacją terytorialną, może służyć rozwijanie współpracy między jednostkami samorządu terytorialnego, czemu powinny sprzyjać określone ułatwienia prawne i wsparcie państwowe dla tego typu związków.

Za formę reform o charakterze ustrojowo-przestrzennym uznaje się też regionalizację, bez względu na to czy oznacza ona tylko decentralizację, czy też wprowadza autonomię. Trzeba jednak zauważyć, że w tym drugim przypadku wiązać to się może z osłabieniem samorządu lokalnego (Rajca, 2008). Obserwując zachodzące obecnie zjawiska polityczne można oczekiwać postępującej regionalizacji.

Drugą tendencją reformowania samorządów terytorialnych są zmiany o charakterze instytucjonalnym, które w głównej mierze dotyczą wzmocnienia politycznej pozycji organu wykonawczego poprzez jego oddzielenie od organu stanowiącego, poszerzenie zakresu samodzielności i odpowiedzialności. Wprowadzenie bezpośrednich wyborów monokratycznego organu wykonawczego w gminie jest jednym z proponowanych sposobów realizacji tych zmian (Kasiński, 2009, s. 232–249; Rajca, 2010, s. 333–336).

Przeciwdziałanie wynikające z przedstawionych wyżej wyzwań współczesności przyjmuje postać poszukiwań adekwatnych systemów zarządzania administracją publiczną, co odbywa się w ramach dwóch równoległych procesów: urynkowienia działalności publicznej oraz jej uspołecznienia. W pierwszym przypadku przyjmuje to postać tzw. Nowego Zarządzania Publicznego (New Public Management – NPM). Występuje ono w wielu wariantach realizacyjnych, przy czym z reguły wiąże się z nim program prywatyzacji wykonywania usług i świadczeń, traktowanie mieszkańców jako klientów oraz menedżerski styl zarządzania. W wielu przypadkach nowe zarządzanie publiczne jest traktowane przez państwo i samorządy jako zestaw narzędzi, z których korzysta się wedle potrzeb (Zalewski, 2007, s. 26–39; Rajca, 2010, s. 336–338).

W miarę konkurencyjną koncepcją zarządzania lokalnego jest, podkreślające bardziej jego społeczny aspekt, sieciowe zarządzanie społecznością (local governance) (Rajca, 2008). Jak stwierdza Izdebski (2006, s. 27) „governance” to „funkcja zarządzania złożonymi społecznościami poprzez koordynowanie działań podmiotów należących do różnych sektorów”. Z koncepcją tą wiązany jest też model zarządzania określany jako „good governance” („dobre rządzenie”). Przyjmuje się w nim, że administracja publiczna to forma współdziałania w celu rozwiązywania problemów społecznych. Stąd podejmowanie decyzji i działań w jej obszarze powinno charakteryzować się: partycypacją społeczną, sprawiedliwością sprzyjającą włączeniu i uwzględnieniu praw mniejszości, praworządnością, dążeniem do konsensusu zainteresowanych stron, transparentnością, elastycznością rozwiązań, skutecznością i wydajnością oraz szeroko pojmowaną odpowiedzialnością wobec społeczeństwa. W rozważaniach teoretycznych odpowiednikiem tego modelu jest demokracja deliberatywna, której punktem wyjścia jest uznanie, że rządy ludu odbywają się nie tyle poprzez formalne mechanizmy, ale poprzez rzeczywisty dyskurs nad bieżącymi problemami społecznymi.

W ramach tego modelu uważa się, że właściwe zarządzanie publiczne wymaga odpowiedniego zrównoważenia aspektów proefektywności-

wych i partycypacyjnych. Wiąże się to ze wspieranym przez Unię Europejską modelem tzw. wielopoziomowego współzarządzania (Multilevel Governance, MLG), przez który rozumie się skoordynowane działanie Unii, państw członkowskich oraz władz regionalnych i lokalnych, oparte na partnerstwie i służące tworzeniu i realizowaniu polityki Unii Europejskiej. Zgodnie z zasadą wielopoziomowego zarządzania, polityka lokalna stanowi ramy dla działań nie tylko podmiotów publicznych, ale również środowiska biznesu, instytucji lokalnych, organizacji pozarządowych, przedstawicieli grup zainteresowanych obywateli (Pierre, Stoker, 2000). Stąd wskazuje się na potrzebę przekształcania pozytywnych cech dzisiejszego społeczeństwa, a więc lepszego wykształcenia i dostępu do informacji w nowe formy zaangażowania (partycypacji obywatelskiej).

Bibliografia

- Adamczyk Z. (2003), *Niejednoznaczność oceny procesu globalizacji*, w: *Władze lokalne i regionalne w warunkach globalizacji*, red. M. Barański, M. Stolarczyk, Wydawnictwo UŚ, Katowice.
- Appardurai A. (2005), *Nowoczesność bez granic. Kulturowe wymiary globalizacji*, Universitas, Kraków.
- Barański M., Stolarczyk M. (red.) (2003), *Władze lokalne i regionalne w warunkach globalizacji*, Wydawnictwo UŚ, Katowice.
- Barber B. (1997), *Dżihad kontra McŚwiat*, Muza, Warszawa.
- Barczyk Z. (2001), *Ewolucja przedsiębiorczego podejścia do samorządności lokalnej w dobie postępującej globalizacji*, w: *Globalna gospodarka – lokalne społeczeństwa. Świat na progu XXI wieku*, red. J. Osiński, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa.
- Bauman Z. (1997), *Glokalizacja, czyli komu globalizacja, a komu lokalizacja*, „Studia Socjologiczne”, nr 3.
- Bauman Z. (2000), *Globalizacja. I co z tego wynika*, PIW, Warszawa.
- Dembiński P. H. (2001), *Globalizacja – wyzwania i szansa*, w: J. Klich, *Globalizacja*, ISS, Kraków.
- Deszczyński P. (2011), *Conceptualization of Globalization*, w: *Globalization*, red. P. Deszczyński, Wydawnictwo WSB, Poznań.
- Gąciarz B. (2004), *Instytucjonalizacja samorządności. Aktorzy i efekty*, Wydawnictwo IFiS PAN, Warszawa.
- Giddens A. (2001), *Poza lewicę i prawicę*, Zysk i S-ka, Warszawa.
- Giddens A. (2006), *Socjologia*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Gwiazda A. (2000), *Globalizacja i regionalizacja gospodarki światowej*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń.

- Hryniewicz J. T. (2012), *Analiza funkcjonowania samorządu lokalnego w oparciu o kluczowe kategorie nauki o zarządzaniu: misje cele, własność, kontekst organizacyjny i efektywność*, w: K. Mieczkowska-Czerniak, K. Radzik-Maruszak, *20 lat samorządu terytorialnego w Polsce. Sukcesy, porażki, perspektywy*, Wydawnictwo UMCS, Lublin.
- Huntington S. P. (1998), *Zderzenie cywilizacji i nowy kształt ładu światowego*, Muza, Warszawa.
- Hurska-Kowalczyk L. (2011), *Próby wprowadzenia samorządu na Ukrainie*, „Athenaeum”, nr 32.
- Izdebski H., Kulesza M. (1998), *Administracja publiczna. Zagadnienia ogólne*, Liber, Warszawa.
- Izdebski H. (2006), *Samorząd terytorialny. Podstawy ustroju i działalności*, LexisNexis Polska, Warszawa.
- Kaczmarek T. (2005), *Struktury terytorialno-administracyjne i ich reformy w krajach europejskich*, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań.
- Kasiński M. (2009), *Monizm i pluralizm władzy lokalnej*, Wydawnictwo UŁ, Łódź.
- Loughlin J. (2004). *Introduction: The Transformation of the Democratic State in Western Europe*, w: J. Loughlin et al., *Subnational Democracy in the European Union*, Oxford University Press, Oxford.
- Malendowski W. (2003), *Rozwiązane złudzenia: nie ma końca historii. Świat wobec nowych wyzwań w XXI wieku*, w: *Integracja europejska a globalizacja*, red. T. Wallas, Wydawnictwo Naukowe INPiD UAM, Słubice.
- Nawrot B. (2011), *Obszar metropolitalny jako propozycja zmian w systemie zarządzania lokalnego w Polsce*, w: *Wieloaspektowość samorządności gminnej w Polsce*, red. B. Nawrot, J. Pokładecki, Wydawnictwo Naukowe WNPiD UAM, Poznań.
- Osiński J. (2001), *Instytucja państwa w świetle procesów globalizacji*, w: *Globalna gospodarka – lokalne społeczeństwa. Świat na progu XXI wieku*, red. J. Osiński, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa.
- Pawlik G. (2003), *Antyglobaliści – utopijni wizjonerzy czy prekursorzy nowego oblicza świata?*, w: *Władze lokalne i regionalne w warunkach globalizacji*, red. M. Barański, M. Stolarczyk, Wydawnictwo UŚ, Katowice.
- Pickvance C. (1996), *Decentralizacja i demokracja w Europie Wschodniej*, „Samorząd Terytorialny”, nr 9.
- Pierre J., Stoker G. (2000), *Towards Multi-level Governance*, w: *Developments in British Politics 6*, red. P. Dunleavy i in., Palgrave, Basingstoke.
- Pietrasik M. (2003), *Globalizacja jako zmienna procesów społeczno-politycznych*, w: *Integracja europejska a globalizacja*, red. T. Wallas, Wydawnictwo Naukowe INPiD UAM, Słubice.
- Polak E. (2003), *Globalizm i lokalizm jako bieguny funkcjonowania współczesnej cywilizacji*, w: *Władze lokalne i regionalne w warunkach globalizacji*, red. M. Barański, M. Stolarczyk, Wydawnictwo UŚ, Katowice.

- Rajca L. (2008), *Od local government do local governance*, „Przegląd Politologiczny”, nr 1.
- Rajca L. (2008a), *Demokracja lokalna i regionalna w państwach Europy Zachodniej*, „Samorząd Terytorialny”, nr 6.
- Rajca L. (2010), *Modele samorządu terytorialnego*, w: *Samorząd terytorialny w Europie Zachodniej*, red. L. Rajca, Elipsa, Warszawa.
- Rajca L. (2010), *Reformy samorządu terytorialnego w Europie Zachodniej*, w: *Samorząd terytorialny w Europie Zachodniej*, red. L. Rajca, Elipsa, Warszawa.
- Ritzer G. (1997), *Macdonaldyzacja społeczeństwa*, Muza, Warszawa.
- Starosta P. (2001), *Spoleczne skutki globalizacji*, w: *Globalizacja*, red. J. Klich, ISS, Kraków.
- Swianiewicz P. (1992), *Współczesne przemiany samorządu lokalnego w krajach zachodnich*, „Samorząd Terytorialny”, nr 5.
- Swianiewicz P. (2009), *Reformy konsolidacji terytorialnej – teoria i praktyka krajów Europy Środkowo-Wschodniej*, „Samorząd Terytorialny”, nr 4.
- Sztumski J. (2003), *Perspektywy trzeciej drogi (Refleksje wokół możliwości przeciągnięcia społeczno-gospodarczych i politycznych problemów XX i XXI wieku)*, w: *Władze lokalne i regionalne w warunkach globalizacji*, red. M. Barański, M. Stolarczyk, Wydawnictwo UŚ, Katowice.
- Szymański W. (2001), *Globalizacja – wyzwania i zagrożenia*, Difin, Warszawa.
- Tarnawski E. (2001), *Co to jest kapitalizm. Dylematy nauk społecznych w dobie globalizacji*, w: *Globalna gospodarka – lokalne społeczeństwa. Świat na progu XXI wieku*, red. J. Osiński, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa.
- Urbański J. (2002), *Globalizacja a konflikty lokalne*, Federacja Anarchistyczna, Poznań.
- Wallas T. (2002), *Globalizacja. Charakter i podstawowe czynniki rozwoju*, w: *Integracja europejska a globalizacja*, red. T. Wallas, Wydawnictwo Naukowe INPiD UAM, Słubice.
- Wejksznier A. (2003), *Globalny kapitalizm czy globalna demokracja? Międzynarodowe organizacje pozarządowe wobec wyzwań globalizacji*, w: *Integracja europejska a globalizacja*, red. T. Wallas, Wydawnictwo Naukowe INPiD UAM, Słubice.
- Wojnicki J. (2012), *Restytucja samorządu lokalnego w wybranych państwach Europy Środkowo-Wschodniej*, w: K. Mieczkowska-Czeraniak, K. Radzik-Maruszak, *20 lat samorządu terytorialnego w Polsce. Sukcesy, porażki, perspektywy*, Wydawnictwo UMCS, Lublin.
- Yuichi T. (2005), ‘Glocalization’, w: *Encyclopedia of The City*, red. R. W. Caves, Routledge, London–New York.
- Zalewski A. (2007), *Reformy sektora publicznego w duchu nowego zarządzania publicznego*, w: *Nowe zarządzanie publiczne w polskim samorządzie terytorialnym*, red. A. Zalewski, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa.
- Zorska A. (1999), *Ku globalizacji? Przemiany w korporacjach transnarodowych i w gospodarce światowej*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Wrocław.

Globalisation and the European local government

Summary

Globalization processes, primarily of an economic and cultural nature, particularly intensified at the turn of the 20th and 21st centuries exerting considerable influence on the operations of democratic states, including local governments, which was the outcome of dynamic changes in their environments. The collapse of the caring state model has posed new challenges to local governments in Europe. In practice, it meant the implementation of reforms aimed at the devolution of the state along the axis of the empowerment of local communities. The primary outcome of globalization in the area of European local government involves reformed spatial structure, institutional changes and searching for adequate management systems for public administration, taking the form of two processes, namely the commercialization of public activities and seeking to socialize this type of activity.

Key words: globalization, local government, Europe, devolution, reforms

